

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA
UPIMAJI WA KITAIFA WA DARASA LA NNE

05

SAYANSI NA TEKNOLOJIA

Muda Saa 1:30

Alhamisi, 21 Novemba 2019

Maelekezo

1. Karatasi hii ina sehemu A na B zenye jumla ya maswali **matano (5)**
2. Jibu maswali yote katika kila sehemu.
3. Sehemu A ina alama **thelathini (30)** na sehemu B ina alama **ishirini (20)**

SEHEMU A (Alama 30)

1. Jibu kipengele (i) – (v) kwa kuchagua herufi ya jibu sahihi na kuiandika kwenye kisanduku.
 - (i) Chakula salama ni kile ambacho :
 - A. Kimepuliziwa dawa ya kuua wadudu.
 - B. Kimehifadhiwa katika chombo safi.
 - C. Kimehifadhiwa kwa muda mfupi.
 - D. Kimehifadhiwa mahali penye mwanga. []
 - (ii) Zifuatazo ni njia za kujikinga dhidi ya magonjwa **isipokuwa:**
 - A. Kufunika mdomo wakati wa kukohoa.
 - B. Kulala mahali safi na salama.
 - C. Kunywa maji safi na salama.
 - D. Kunawa mikono kabla ya kwenda chooni []
 - (iii) Magonjwa yapi hutokana na uchafuzi wa vyanzo vya maji?
 - A. Kifaduro na surua
 - C. Malaria na trakoma
 - B. UKIMWI na kipindupindu
 - D. Kipindupindu na kichocho []
 - (iv) Nini kazi ya mate katika mmeng'enywa wa chakula?
 - A. Kulainisha chakula
 - C. Kulainisha meno
 - B. Kulainisha mdomo
 - D. Kulainisha meno []
 - (v) Mmeng'enywa wa chakula huanza katika sehemu ipi katika mfumo?
 - A. Tumboni
 - C. Kinywani
 - B. Kwenye umio
 - D. Katika kongosho []
2. Jibu vipengele (i) – (ii) kwa kuoanisha maelezo kuhusu sehemu za runinga katika orodha A na sehemu za runinga zilizo katika orodha B. andika herufi ya jibu sahihi kwenye mabano uliyopewa.

Orodha A	Jibu	Orodha B
(i) Hali ya mada nyepesi Zaidi	[]	A. Gesi
(ii) Hali ya mada yenye umbo Maalumu	[]	B. Soda
(iii) Mfano wa mada katika hali Yabisi	[]	C. Mvuke
(iv) Mada inayochukua umbo la Chomo	[]	D. Kimiminika
(i) Mfano wa mada katika hali ya Gesi	[]	E. Chembechembe
		F. Chaki
		G. Yabisi

3. Jibu kipengele (i) – (v) kwa kuchagua neno sahihi kutoka kwenye kisanduku na kuliandika kwenye nafasi uliyopewa.

Kiungulia, kuvimbiwa, unyafuzi, kukosa choo, meno kuuma, vidonda vya tumbo, mwozo wa meno

- (i) Hali ya kupata kinyesi kigumu chenye mkauko huitwa?
- (ii) Hali inayosababishwa na kujaa kwa gesi nyingi katika tumbo huitwa?
- (iii) Hali ya kuhisi maumivu ya kuungua katika umio na kifua inaitwaje?
- (iv) Katika mfumo wa chakula, michubuko ndani ya kuta za tumbo huitwa?
- (v) Ni madhara gani yanatokea katika meno kutokana na ulaji wa vyakula vyenye sukari nyingi?

SEHEMU B (Alama 20)

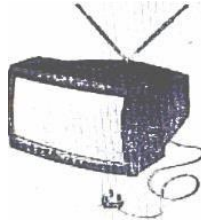
4. Soma habari ifuatayo kisha jibu vipengele (i) – (v)

Aina nyingi za vyakula tunavyotumia katika maisha yetu ya kila siku huwa vimepikwa. Chakula hupikwa kwa kutumia nishati ya joto. Vifaa vinavyotumika kuwezesha upikaji wa vyakula vyetu huitwa majiko. Nchini Tanzania, aina ya majiko yanayotumiwa Zaidi ni ya kuni na mkaa. Kwa miaka ya karibuni, kumekuwa na ongezeko la watumiaji wa majiko ya gesi katika maeneo ya mijini na vijijini. Uchaguzi wa aina ya jiko hutofautiana kulingana na upatikanaji, gharama na usalama wa aina ya fueli inayotumika. Hayo ni baadhi ya mambo ya kuzingatia wakati wa uchaguzi wa aina ya jiko la kutumia.

Maswali:

- (i) Taja aina mbili za majiko yanayotumiwa na watu wengi Tanzania:
- (ii) Ni aina gani yay nishati hutumika kupiikia?
- (iii) Je, ni kitu gani kinatumika kutofautisha aina za majiko?
- (iv) Unafikiri ni kwanini watu wengi hutumia majiko ya kuni?

- (v) Taja aina nyingine mbili za majiko tofauti na yaliyotajwa katika habari.
5. Chunguza picha uliyopewa kisha jibu kipengele (i) – (v)

- (i) Kifaa kilichooneshwa kwenye picha kinaitwaje?
- (ii) Onesha sehemu inayosaffirisha nishati kutoka kwenye soketi kwa kutumia herufi A.
- (iii) Onesha sehemu inayoonesha picha kwa kutumia herufi B.
- (iv) Onesha sehemu inayodaka mawimbi kwa kutumia herufi C.
- (v) Kwanini kifaa kilichooneshwa kwenye picha ni muhimu kwetu?